TA’LIM JARAYONIDA O‘QUVCHILARDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Abduxamidova Nafosat Asomiddinovna
Mustaqil izlanuvchi
Ilmiy rahbar: **Abduxamidov S.K**

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta’lim jarayonida kompetensiyalarni rivojlantirish yo’llari haqida tushunchalar keltirib o’tilgan. Kompetensiyalarni rivojlantirishning ta’lim jarayonidagi samaradorlilik jihatlari tahlil etilgan.*

Kalit so’zlar: *usul, innovatsiya, metod, kompetensiya, interfaol metodlar, didaktik o’yinlar.*

Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq “Ta’lim to‘g’risida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ning qabul qilinishi ta’lim sohasida muhim qadam bo‘ldi. Har bir ijtimoiy tuzum kelajagi, insoniyat istiqboli, kishilarning hayot va turmush darajasi fan va madaniyat taraqqiyoti bilan bevosita bog’liqdir. Fan va madaniyatning rivojlanishi esa ta’lim-tarbiya ishlarining qay yo‘sinda olib borilishidan kelib chiqadi. Shu bois mamlakatimizning istiqlol yo‘lidagi birinchi qadamlaridanoq buyuk ma’naviyatimizni tiklash va yanada yuksaltirish, milliy ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, demografik va boshqa milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda kuchli ijtimoiy siyosat olib borish, yoshlarning zamon talablari bilan uyg’unlashtirish asosida jahon andozalari darajasiga chiqarishga katta ahamiyat berib kelinmoqda.

Fan-texnika taraqqiy etgan, axborot almashinuvi kuchaygan tezkor zamonda mamlakatimizning barcha sohalarida bo‘lgani kabi ta’lim tizimida ham qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Fan-texnika asri va jadal taraqqiy etayotgan hayot o‘quvchilarda o‘quv predmetlari bo‘yicha faqatgina bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishning o‘zi yetarli emasligini ko‘rsatmoqda. Ta’lim jarayoniga o‘quvchilar egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini bevosita kundalik hayotida qo‘llashga o‘rgatadigan kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan DTSlarni yaratish va ta’lim jarayoniga qo‘llash zaruriyati yuzaga keldi.

“Competence” so‘zi “to compete” so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “musobaqalashmoq”, “raqobatlashmoq”, “bellashmoq” degan ma’noni bildiradi. So‘zma-so‘z tarjima qilinsa, “musobaqalashishga layoqatlilik” ma’nosida keladi. Ilmiy pedagogik, psixologik manbalarda berilishicha, kompetensiya, kompetentlilik o‘ta murakkab, ko‘p qismli, ko‘pgina fanlar uchun mushtarak bo‘lgan tushunchalardir. Shu boisdan uning talqinlari ham hajman, ham tarkibiga ko‘ra, ham ma’no, mantiq mundarijasi jihatidan turli-tuman. Atamaning mohiyati shuningdek, "samaradorlik", "moslashuvchanlik", “yutuqlilik", muvaffaqiyatlilik", "tushunuvchanlik", “natijalilik", "uquvlilik”, "xossa", xususiyat”, “sifat",

"miqdor" kabi tushunchalar asosida ham tavsiflandi va umumiy holatda quyidagi tayanch kompetensiyalar ishlab chiqilib tasdiqlandi:

a) o‘zini-o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi;
b) axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
c) ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi;
d) milliy va umummadaniy kompetensiya;
e) matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi.

Inson tafakkuri bolalikdan shakllanadi. Shuning uchun maktabgacha, maktab va maktabdan tashqari ta’lim tizimida ma’naviy-axloqiy tarbiya jarayoni kontseptual asosda, yagona tizim va aniq chora-tadbirlar ko‘lamida, barcha bosqichlarda va hududlarda muntazam va uzluksiz olib borish zarur.

Ma’lumki, o‘quvchilarga ta’lim-tarbiya berishdan maqsad, ularda tez o‘zgarayotgan dunyoda o‘z o‘rnini topish, jamiyatda qiynalmasdan yashashi uchun zarur bo‘lgan hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirishdan iboratdir. Ta’lim berish jarayonida har bir pedagog qanday qilib, qanday usullar bilan dars jarayonida o‘quvchilarni faollashtirish mumkin degan haqli savol tug’iladi. Davlat ta’lim standartlari talablariga asoslangan holda mustaqil O‘zbekistonning yosh avlodiga ta’lim-tarbiya berish o‘qituvchilarga ma’suliyatli vazifalarni yuklaydi. Hozirgi vaqtda o‘qituvchilar oldida fan asoslarini o‘qitishning ilmiy-nazariy saviyasini ko‘tarish, o‘qitish usullarini takomillashtirish natijasida dars samaradorligini oshirish va sifatini yaxshilashdek ishlar turibdi va bu vazifalarni bajarishda yangi pedagogik izlanish natijalarini amaliyotda joriy qilish dolzarb muammolardan biridir. Xususan, fanni o‘qitishda muammoli vaziyatlarni vujudga keltirish bilan dars o‘tilsa, maqsadga muvofiq bo‘ladi. O‘quvchilarni dars jarayoniga qiziqishini oshirish ta’lim-tarbiya jarayoninng sifatini oshirishni ta’minlaydi. Bu jarayon ayniqsa o‘quvchilarni o‘qitishda yanada muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. –T.: O‘zbekiston, 2017.
2. Abdullayeva Sh. Ta’limda o‘qituvchi shaxsi va o‘quvchi faoliyatini uyg’unlashtirish texnologiyalari // Molodoy uchyon, 2016. 9-son.
3. Abduqodirov A. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida yangi axborot texnologi-yalardan foydalanish muammolari. Uzluksiz ta’lim jurnali, 2002. № 4, B.60-73
4. www.e-adabiyot.uz – Elektron adabiyotlarga oid sayt.
5. www.ziyonet.uz - Ijtimoiy axborot ta’lim portal.